

Wiedermann Károly (1829—1895) emlékezete.

Irta és felolvasta *Dr. Wagner Lajos*, 1895. június hó 17-én.

Tisztelt Uraim!

.Elhunyt tagtársaink emlékezete egyesületünkben nem tűnik el azonnal, a mint azokat igaz részvétünkkel a temetőbe elkísértük s nekik a végső tiszteletet megadtuk.

A tudományos köröknek és testületeknek dicséretes szokása, hogy elhunyt tagtársaikról, vezetőikről, haláluk után is megemlékeznek, ecsetelvén életöket, munkásságukat s annak hatását közművelődésünkre.

Ezt tesszük mi is ma, midőn egyesületünk elhunyt veterán tagtársáról, sok éven át könyvtárnokáról, végre pedig érdemes alelnökéről, *Wiedermann Károly* ról, kir. tanácsos s pozsony-tankerületi kir. főigazgatóról, ez órában kegyelettel megemlékezzünk.

Az egyesület t. intézői engem bíztak meg érzelmeik tolmácsolásával s én készségesen fogadtam el e megbízást. ámbátor szaktárgyaim sem az egyesület céljával, sem a boldogultnak szaktárgyaival nem congruálnak, — a nyelvészet és philosophia ugyanis e társulat körén kívül esik; — de készséggel azért, mert a boldogult két évtizeden át főnököm, előljárom, irányadó vezetőm volt, s így saját megfigyelésemből mondhatok egyet-mást, a mi általános érdekű is. A mi pedig a szaktárgyak divergálását illeti, itt megnyugtat azon körülmény, hogy a philosophia oly tudomány, melyet sem az orvos, sem a természettudós nem nélkülözhet, nem ignorálhat, mert az minden tudomány felett magasan székel, — neki hódolunk mindnyájan: orvosok, természetbúvárok, jogászok, nyelvészek stb.; — ő szolgáltatta nekünk a helyes

gondolkodás szabályait, ő adja nekünk a kutatás módszerét s a tudományos ismeretek rendszerét.

Méltóztassanak tehát avval a gondolattal megbarátkozni, hogy nem szakember szól az elhúnytnak érdemeiről.

* * *

Wiedermann Károlylyal a hazai tauügy jeles veteránjainak egyik derék alakja távozott körünkből. Negyven évnél tovább dolgozott, fáradozott — serényen, kitarással a hazai közművelődés terén s annak felvirágozásán.

Működésének köre a középiskola volt, az a tanító intézet, a mely a kultur-állam ama életében igen fontos tényező; — mert bátran állíthatjuk, hogy az államot a maga egészében, főleg a középiskola teszi azzá, a mi.

A középiskola az általános műveltség iskolája, a művelt osztály nevelő-intézete.

A főiskolai tanuló itt nyeri tanulmányainak az alapját s erkölcsi képzettségének fundamentomát.

Az életbe kilépő középiskolai abiturians itt kapja a megfelelő minősítvényt, mely szerint a társadalom hasznos tagjává válhatik.

Az ifjú itt tölti életének legszebb idejét, a 10—20 közti éveit.

A szellemi ember itt fejlődik hatalmasan.

A lélek saját belső birtokához és eszméletében itt emelkedik.

Az emlékező tehetség és a phantasia itt élesedik és élénkül.

Az ember itt készül életének azon forduló pontjára, a hol az érzékileg szellemi élet egyensúlyának az időszaka kezdődik.

Életkorunk haladtával legszivesebben emlékezünk vissza azon időre, a melyet a középiskola padjain töltöttünk.

Nem csoda tehát, ha az állam és a társadalom a középiskolát különös figyelemre méltatja.

Az állam, a hitfelekezetek, a községek versenyeztek és versenyeznek a középiskolák alapításában és fentartásában. Ezt világosan látjuk itt Pozsonyban.

S mégis alig hihető, hogy hazánkban a középiskolai ügy csak tizenkét évvel ezelőtt szabályoztatott törvényileg.

* * *

Mi idősebb tanárok, a kik középiskolai tanulmányainkat az ötvenes években megkezdettük, tudjuk, mily változásokon ment keresztül hazánk középfokú iskolai ügye a szabadságharcz lezajlása óta.

Mi láttuk a szakrendszer fejlődését és a reális irány meghonosodását.

Mi láttuk a nemzeti szellem elfojtását s annak nagy lelkesedés közepette történt ébredését, terjedését és izmosodását.

Végig mentünk a sok régi, új meg új, javított és nem javított tanítási tervek korszakán.

A ki ma 25 év óta tanít, az már sokat tud beszélni és írni a hazai tanügy reformjáról. És a ki, mint az elhunyt jelesünk, negyven évvel ezelőtt lépett a katedrára, az már valóságos paedagógiai encyclopaedia.

De ez utóbbi tanférfiak sorai ritkulnak.

A tanári pálya idő előtt emészti meg a szellemi és a testi erőt.

Igazolt volt tehát azon eljárás, mely szerint a pozsonyi középiskolai tanárok örömmel megragadták az alkalmat, hogy Wiedermann Károlynak 25, 30 és 40 éves tanári, illetőleg szolgálati jubileumát házias egyszerűségében, de valódi családi melegséggel megünnepeljék.

Negyven éves tanári, illetőleg szolgálati jubileumát ezelőtt másfélévvel tartottuk. Akkor óhajtasaink ebben a két szóban találtak kifejezést, hogy „éljen sokáig.“ — És ime, az isteni gondviselés másképen intézkedett. — Ma már csak szelleme van közöttünk, teste az árnyékvilágban pihen. Ma ő történeti személy ránk nézve, s így illő, hogy élete történetéből néhány pontot kiemeljünk.

Wiedermann Károly született 1829-ben Rozsnyón. — A gymnasiumi, philosophiai és jogi tanfolyamot Kassán végezte kitűnő sikerrel.

Szakkbéli tanulmányait — a matematikát, ábrázoló mér-

tant és a physikát a selmeczi bányászakadémián és a bécsi polytechnicumon s tudomány-egyetemen végezte.

A bécsi tanárvizsgáló bizottságtól képesítést nyervén, 1353—1861. mint gymnasiumi tanár működött Kassán.

1861—1865 a lőcsei gymnasium igazgatója volt, s 1865. ben saját kérelmére a pozsonyi kir. kath. gymnasiumhoz helyeztetett át mint igazgató.

Midőn Barton József apát s pozsony-tankerületi kir. főigazgató halála után a pozsonyi tankerületet ketté osztották: a pozsonyira és a besztercebányaira, Wiedermann Károly 1876. aug. 1-én kelt miniszteri rendelettel ideiglenesen megbízott a pozsonyi tankerület főigazgatóságával, Besztercebányára pedig Dr. Klamarik János neveztetett ki.

Az 1883-ki középiskolai törvény életbe léptetésével király ő Felsege 1884. évi április 26-ikán kelt legfelsőbb elhatározásával Wiedermann Károlyt a pozsony-tankerületi kir. főigazgatói állomásán megerősítette és neki ugyanazon évi június hó 24-ikén a tanügy terén kifejtett kitünő működése elismerésül a királyi tanácsosi címet adományozta.

A ki harmincz évig ült a kathedrán s két évtizeden át kormányozta a tankerületet, s mindkét hivatalának kitünően megfelelt, az nyugodtan s meglelégedéssel pillanthatott vissza multjára. annak élete utolsó napjai derültek s szép visszaemlékezésekben gazdagok valának.

Wiedermann Károly csupa átmeneti időszakban működött.

A hatvanas évek elején a Bach korszakbeli német középiskolát magyarrá kellett tenni.

A hatvanas évektől kezdve máig a sok tantervet, többféle rendtartást, számos átmeneti intézkedést, — 1883-ban pedig a középiskolai törvényt kellett végrehajtani.

Mindez oly munka volt, a melynek végzésére kiváló intelligencia, kiváló energia és munkaerő, különösen a tapintattal párosult alapos paedagógiai képzettség is gazdag tapasztalat, valamint adminisztráló ügyesség kívántatott.

S mindez nagy mérvben megvolt Wiedermann főigazgatóban, úgy, hogy ő nemcsak szolgálati éveit tekintve a legöregebb főigazgató volt hazánkban, hanem tapasztalataira nézve is valamennyinek méltán Nestora.

Már mint kassai tanár szerzője lett egy a hazai középiskolák reformjára vonatkozó elaborátumnak, a melyet az akkori m. kir. helytartó-tanácsnál benyújtott.

A lőcsei és pozsonyi gymnasiumot a legnehezebb átmeneti években igazgatta, s mindkét intézet virágzásának alapját megvetette. A két iskolának muzeumai és segítő egyesületei első sorban neki köszönik fejlődésüket s megizmosodásukat.

A ki hazánk politikai, társadalmi, közművelődési és tanügyi állapotát a hatvanas években saját tapasztalásából ismeri, az tudja, mit tettek akkor a lelkes tanárok a tanuló ifjúság magyarosítása dolgában. A magyar nyelv tanítása akkoriban itt, a felvidéken még Ahn és Ollendorf módszere szerint ment sok intézetben. Képzeltető mily nehézséggel kellett akár a nyelv, akár más tantárgy tanárának küzdenie, hogy a tanuló a magyar nyelvet elsajátítsa s a magyar irodalom szellemét magába szivja. Azon férfiak, a kik abban a korban s későbbben oktatták a ma már nyilvánosan szereplő magyar intelligentiát, joggal számíthatnak a közelismerésre; s ha valaki, úgy bizonyára az elhunyt jelesünk az, a kinek egyszerű, szerény alakja nem kereste ugyan, de méltán megérdemli ezt a közelismerést.

Wiedermann Károly azon férfiak sorába tartozott, a kiket tudás, munkaszeretet s a szigorú kötelességérzet a tuczat emberek mai sokasága felé magasan emel.

Widermann Károly valóságos polyhistor volt, az általános műveltség igazi képviselője. Szaktárgyain kívül kitűnő jártassággal birt a magyar, latin, német és francia nyelvészetben és irodalomban; s a földrajzi és történelmi tudományokban ritka jártassága volt.

Szabad óráiban a zene műzsájának hódolt nagy passióval. A zongorát és különféle hangszereket mesterileg kezelte. A pozsonyi székesegyházi zeneegyesületnek kiváló működő tagja volt, — s alaposan értette a zene esztétikáját is.

Alattvalói, a középiskolai igazgatók, tanárok és tanulók szerették, tisztelték s megjegyzéseit s irányadó utasításait készséggel fogadták.

Didaktikai nézete és eljárása igen helyes és egészséges volt, az t. i., hogy a mit a tanuló tanul, azt alaposan tanulja

meg s az elsajátított ismeretek felett biztosan és teljesen uralkodják. Az emlékezetbe túlságosan sokat nem kell bevésni, — de amit rá biztunk, az maradandó legyen.

Módszeres utasításai között vannak olyanok, melyeket minden tanár szívére vehet. Nem elég csupán a lecke-tartás a betanítandó tárgynak száraz elmondása vagy modoros elszavalása a tanórában, hanem a tanár a maga érett ismereteit ültesse át a tanítvány elméjébe. — Nem elég továbbá az, ha a középiskolai tanár csupán csak oktató, legyen nevelő is, a szó legteljesebb értelmében. Tekintse a tantárgyat nevelési eszköznek, melyből nemcsak az ész, hanem a szív is nyerjen gyarapodást s necsak tudási vágyat ébresszen, hanem szívet nyerjen és nemesítsen. Párhuzamosan fejlődjék a szellem és a jellem.

Igazat kell adnunk a helyes nézetnek, hogy nem a tananyagra, hanem a tanulóra fektetendő a középiskolában a fősúly.

Bármilyen szaktudós legyen is a középiskolai tanár, — csak úgy tölti be helyét ha paedagógiai és didaktikai tapasztalatokkal bír és ha tapintatossággal tud eljárni.

A középiskolai tanár eleget tesz kötelességének, ha előbbre viszi tanítványait az ismeretekben és jó erkölcsökben. Ha az iskolán kívül még a tudományt is előbbre viszi: ez külön érdem, de ezen külön érdem ne kerestessék az iskolai kötelességek mulasztásával.

Wiedermann Károly reális ember volt. Reális célokért lelkesült, működött, küzdött szóval, tettel, hiven, ernyedetlenül, tovább mint négy évtizeden át, a magyar nevelés és oktatás ügye javára.

Áldott legyen emlékezete közöttünk!
